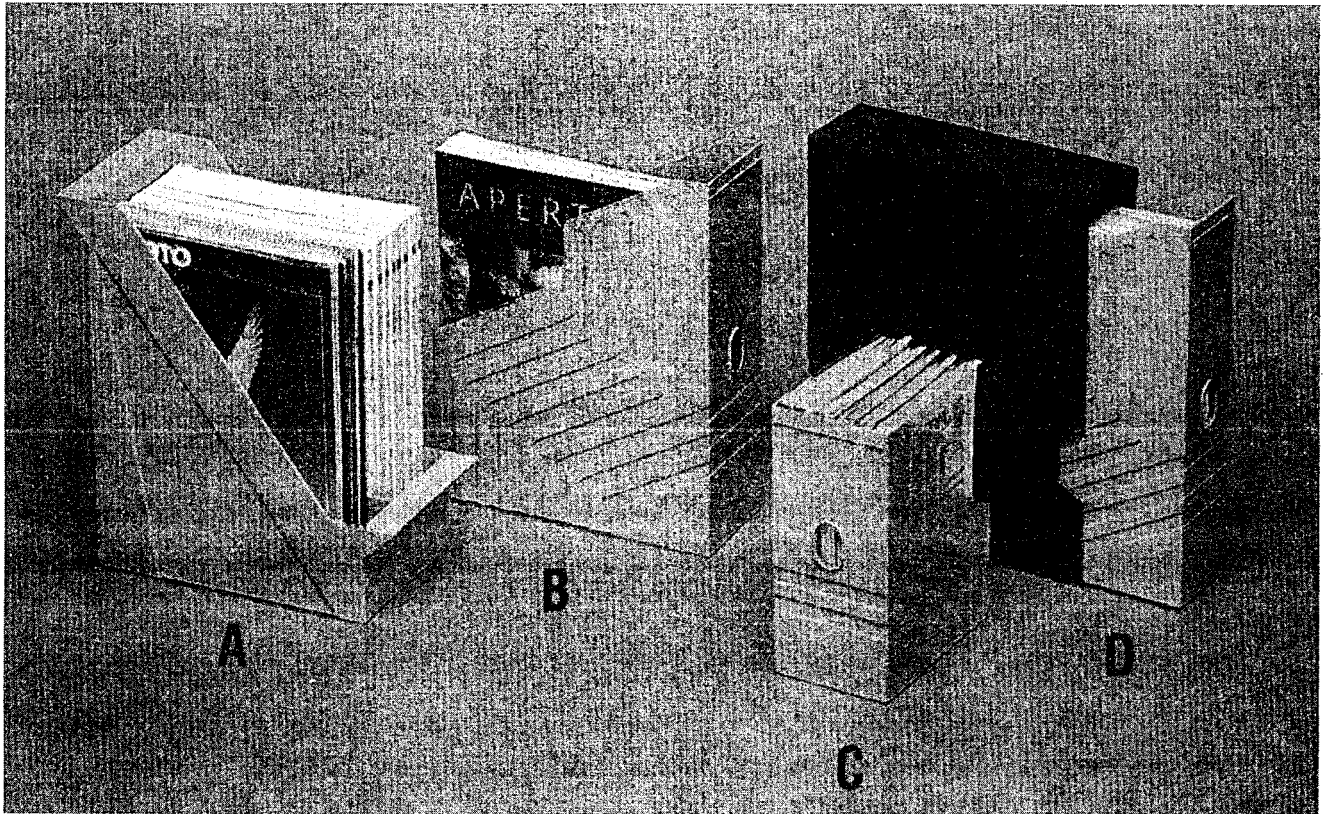

گنجینه معرفت

سخن در باب مرحوم عمان سامانی و مثنوی معروفش **گنجینه الاسرار** است. عمان سامانی همچون اقیانوسی ژرف است که هر چه غواصان عشق و خرد بیشتر در آن غوط خورند عمیق‌تر چمن‌زارهای افکار بلند این شاعر جلیل‌القدر و عظیم‌الفکر را در خواهند یافت، زبان در بیان اشعار و مغزگفتار عمان سامانی قاصر است.

یک دهان خواهم به پهنای فلک
تا بگویم وصف آن رشک ملک
ور دهان یابم چنین و صد چنین
تنگ آید در فغان این حنین
این قدر هم گر نگویم ای سند
از ضعیفی شیشه دل بشکند

شیشه دل را چو نازک دیده‌ام
بهر تسکین بس قبا بدریده‌ام
اما به مصداق «مالا یدرک کله لما یترک کله»
و بیت معروف:

آب دریا را اگر نتوان کشید
هم به قدر تشنگی باید چشید
و نیز بیت:

دم که مُرد نایی اندر نای کرد
در خور نای است نه در خورد مُرد
غرض از نگارش این مقال، معرفی اجمالی کتابی ارجمند است که در شرح مثنوی **گنجینه الاسرار** مرحوم عمان سامانی، به دست جناب آقای بهادر محمدی سامانی به رشته تحریر در

آمده است. در این نوشتار سعی ما بر آن است که تا حد امکان از کارها و فعالیت‌هایی که مؤلف ارجمند بر روی **گنجینه الاسرار** عمان سامانی انجام داده‌اند برای علاقه‌مندان اهل بیت عصمت و طهارت و همه عاشقان و دوستداران حماسه حسینی و همه خوانندگان عزیز معرفی کنیم که قبل از چاپ این اثر گرانقدر با آن آشنایی مختصری داشته باشند.

یکی از کارهایی که ایشان درباره منظومه **گنجینه الاسرار** کرده‌اند، معرفی شاعر (مرحوم عمان سامانی) است، دیدگاه‌های بزرگان و نظرات مختلفی که در مورد شاعر و مثنوی **گنجینه الاسرار** از زمان شاعر تاکنون ابراز شده

است در حد امکان و توان به جمع آوری آن اقدام نموده‌اند.

برای معرفی عمان سامانی چه خوب است برای تقریب به ذهن مثالی بزنیم:

در مورد لسان الغیب خواجه شمس الدین محمد حافظ شیرازی نوشته‌اند که اکثر قریب به اتفاق دوا وین عرب و عجم را خوانده و فهم کرده و بسیار از آنها تأثیر پذیرفته است، این سخن در مورد عمان سامانی هم تا اندازه‌ای مصداق دارد، هنگامی که ما **گنجینه الاسرار** را مطالعه می‌کنیم، مولانا پیش روی ماست، حافظ در فحوای کلام جلوه می‌کند، سعدی از دریچه غزلیات و گلستانش در گنجینه جلوه می‌کنند، عطار را بالعیان در ابیات مشاهده می‌کنیم، ابوسعید ابوالخیر، این عارف دل سوخته در میان منظومه پنهان گشته است، وحشی بافقی، خاقانی شروانی، شاه نعمت‌الله ولی، شیخ محمود شبستری، ملا احمد نراقی، صفی‌علیشاه، سروش اصفهانی و... و در یک کلام **گنجینه الاسرار** زنده و چکیده ادبیات ایران قبل از خود است.

و چه شگفت‌انگیز است که بگوئیم این شاعر معجز بیان در آثار شاعران پس از خود نیز طنازی و جلوه‌گری می‌کند، گاه چنان روشن و آشکار با تضمین‌ها و مجموعه‌هایی که صرفاً به تأثیر از **گنجینه الاسرار**، این گنجینه معرفت، سروده شده است و گاه سو سویی از اشعارش در آثار گویندگان معاصر هویدا است.

از نوع اول مرحوم حاج محمد کاظم غمگین اصفهانی با مثنوی **سیر الاسرار** گوی سبقت را از همه همگنان ربوده است، هر چند که آثاری ارجمند همچون کتاب مرد آفرین روزگار از استاد حبیب‌الله فضائلی را که از مصححین **گنجینه الاسرار** نیز هست به الهام از این اثر گرانمایه داریم.

در نوع دوم باید بگوئیم آنچه شمرده شده است نیز بسیار است هر چند که واقعیت بیش از

این است. از جمله شاعره ارجمند مرحومه سپیده کاشانی در مجموعه اشعارش بنام **سخن آشنا**، پس شاعر از گویندگان سلف و خلف شناخته می‌شود از گویندگان سلف به تأثیراتش و از گویندگان خلف به آنها که از آثارش متأثر شده‌اند.

ناگفته نماند که مرحوم عمان سامانی از دیرباز نزد بزرگان و اساتید ادب شناخته شده و جایگاهی بس رفیع داشته است (دیدگاههایی که در کتاب **شرح گنجینه الاسرار** جمع آوری شده است شاهد مدعای ماست). سعی نویسنده بر آن است که دیگر ادب دوستان و دانشجویان و دانش‌آموزان ادبیات و معارف اسلامی و نیز دوست‌داران اهل بیت عصمت و طهارت (ع) نیز هر چه بیشتر با این عارف نامی، آشنا شوند و غبار زمان از چهره تابناک و درخشنده زمردینش زدوده شود و آنچه الحق و الانصاف به قدر وسع و توان از اشعار آن نامی مستفاد می‌شود ارائه کنند.

نویسنده پس از فراغت از تحصیل دانشگاهی، دمی از بحث و گفت و شنید درباره آن بزرگ‌خواه با دانشجویان رشته ادبیات و معارف اسلامی و خواه در مجالس انس و در محضر دوستان صاحب‌دل و صاحب‌نظر و علاقه‌مند فارغ نبوده هر چند از دوران نوجوانی، با این اشعار آسمانی آشنا بود. خاصه بعد از تحصیلات متوسطه، با آن انس و الفت دائم داشته‌اند و تا آنجا که بنده خود مستقیماً اطلاع دارم و در کوران کار ایشان به طور مستمر بوده‌ام حدود چهار سال است، صرفاً در اوقات فراغت با عشق و علاقه بسیار درباره **گنجینه الاسرار** مرحوم عمان سامانی کار می‌کنند.

کارهایی را که آقای محمدی مؤلف گرانقدر انجام داده‌اند بدین شرح است:

۱. ارائه نسخه اساس و قابل اعتماد و نسخ موجود؛

۲. دیدگاههای مختلف درباره شاعر و مثنوی **گنجینه الاسرار**؛

۳. شرح تمام لغات و اصطلاحات ادبی و عرفانی؛

۴. توضیح نکات و شرح ابیات مشکل؛

۵. ارائه صنایع بدیعی تا حد امکان و قابل قبول (تا آنجا که نگارنده اطلاع موثق دارد درباره بیش از پنجاه نوع صنعت شعری در این منظومه بحث شده است)؛

۶. ارائه کشف الیاتی؛

۷. کنایات و استعارات؛

۸. فهرست راهنما و ...

در پایان لازم به تذکر است که **گنجینه الاسرار** به حق یکی از متون ادبی - عرفانی مهم ایران اسلامی است که با زیبایی غیرقابل وصف و در کمال ایجاز طرحی، عرفانی - تمثیلی از واقعه کربلا ارائه می‌دهد و واقعه کربلا را با داستان خلقت و آنچه در **منطق الطیر** عطار نیشابوری درباره مراحل سلوک عرفانی می‌خوانیم تطبیق می‌کند. **گنجینه خلاصه‌ای** است از: **مرصاد العباد، کشف الاسرار، فصوص ابن عربی، بتیان الرموز احمد قیصری**، ... و نموداری است از تقابل حق و باطل، عقل و عشق، نور و ظلمت، کفر و ایمان، شادی و غم و ...

ان‌شاء... مجموعه مذکور که در شرف اتمام است مورد مراجعه علاقه‌مندان قرار گیرد.